Sodat jongmense meer oor die Afrikanergeskiedenis kan leer

Grobler, Jackie. 2007**. Uitdaging en antwoord: 'n vars perspektief op die evolusie van die Afrikaners.** Pretoria: Grourie Entrepreneurs. 232 p. Prys: R80,00. ISBN: 978-0-620-39967-8.

Resensent: K. du Pisani
Skool vir Sosiale en Owerheidstudies,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

"De la Rey, de la Rey", Bok van Blerk se liedjie en die reaksie wat dit uitgelok het, weerspieël 'n nostalgiese en geromantiseerde blik op die Afrikaner se heldeverlede. Maar ken die jeug, wat so geesdriftig die woorde van die populêre liedjie saamgesing het, nog die feite van daardie verlede?

Hierdie boek deur Jackie Grobler, historikus aan die Universiteit van Pretoria, bestaan uit 'n inleiding en tien hoofstukke, wat 'n oorsigtelike geskiedenis van die Afrikanergemeenskap in Suid-Afrika bevat. Die skryf van die teks is volgens die skrywer enersyds geïnspireer deur die huidige inisiatief van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns om die miskenning van die Afrikanergeskiedenis in skoolhandboeke reg te stel, en andersyds deur sy eie ondervinding in die Voortrekkerbeweging van die Afrikaanse jeug se gebrek aan kennis van die geskiedenis. Sy doel was om 'n bondige geskiedenis van die Afrikaner daar te stel, wat gerig is op jeugdige lesers (p. v).

In die eerste hoofstuk word 'n oorsig gegee van gebeure en kragte wat oor die eeue op die Afrikanersamelewing ingewerk het. Die res van die hoofstukke volg min of meer kronologies op mekaar. Hulle handel oor die volksplanting, die invloed van die koms van die Britse koloniseerders op die Afrikanerbevolking, die Groot Trek, die Afrikaners in die Boererepublieke en die Britse kolonies in die tweede helfte van die negentiende eeu, die Anglo-Boereoorlog, die Afrikaner se verwerwing van politieke mag in die eerste helfte van die twintigste eeu, die Afrikaner en apartheid, en die Afrikaner gedurende die tydperk ná apartheid. Die enigste hoofstuk wat van die patroon afwyk, is Hoofstuk 9, waar die bydraes van Afrikaners op ekonomiese en veral die kulturele terrein behandel word.

Hierdie teks is hoofsaaklik ’n seleksie en kompilasie van bestaande kennis oor die Afrikanergeskiedenis, aangevul met kontemporêre kommentaar. Geen oorspronklike primêre navorsing is gedoen nie, hoewel die skrywer natuurlik van sy spesialiskennis oor onderwerpe, waaroor hy voorheen boeke en artikels geskryf het, gebruik kon maak.

In die voorwoord praat prof. Piet Strauss van ’n “nuwe perspektief” op die Afrikanergeskiedenis (p. iv). Na my mening word nie aan hierdie aanspraak voldoen nie, aangesien die werk uit ’n redelik tradisionele Afrikanernasionalistiese perspektief geskryf is. Dat dit, soos in die eerste bladsye aangedui, met empatie vanuit Afrikanergeledere benader is, is waar, maar die trant is gelukkig nie oormatig subjektief nie.

’n Leser sou kon argumenteer dat die sienings hier en daar effens stereotiep is en selfs dat effens verouderde Afrikanernasionalistiese sienings soms redelik kritiekloos weergegee word. Voorbeelde hiervan is die deel oor die “volke van die Ystertydperk” (p. 9-13), wat baie ooreenstem met die soort sienings wat destyds ten grondslag van die tuislandbeleid gelê het, en die deel oor die hensoppers en joiners tydens die Anglo-Boereoorlog (p. 122-123), waar weliswaar kennis geneem word van ’n andersdenkende seksie van die Afrikanerdom, maar nie die dieperliggende motivering vir hulle optrede weergee nie. Hier en daar word die tradisionele Afrikanernasionalistiese beskouings uit die apartheidstyd weliswaar ontmitologiseer, soos in die afdeling oor Slagtersnek (p. 47-48), maar in ander gevalle, byvoorbeeld die weergawe van die inhoud van die 1838-gelofte (p. 64), word dit weer nie gedoen nie. Verouderde Afrikanernasionalistiese terminologie word ook in sommige gevalle gebruik. Daar word na die “rowerbendes” van die San verwys, terwyl hulle genadelose jagters eerder “boerekommando’s” as “moordbendes” genoem word (p. 37).

Alles in ag geneem, stem ek saam met prof. Strauss se siening dat die werk nugter en geloofwaardig is en nie op propaganda berus nie (p. iv). Daar is ’n goeie balans tussen verering van die Afrikanerhelde uit die verlede en ’n kritiese ingesteldheid ten opsigte van die foute wat deur Afrikanerleiers gemaak is.

Die bronnelys getuig dat die skrywer uit ’n goeie seleksie van die Afrikaans- en Engelstalige standaardwerke oor die Afrikanergeskiedenis geput het, hoewel enkele name van belangrike historici (bv. D.W. Krüger en M.C.E. van Schoor) ontbreek. Na my mening kan dit dalk nuttig wees om aan die einde van elke hoofstuk na die

vernaamste bronne oor die bepaalde tema van daardie hoofstuk te verwys.

Die kwaliteit van die foto-illustrasies is nie altyd na wense nie. Dit is ook ’n leemte dat geen kaarte waardeur die historiese gebeure geografies gelokaliseer kan word, ingesluit is nie. Kaarte sal veral vir jeugdige lesers ’n groot hulpbron wees.

Onder die grootste pluspunte van hierdie teks tel die verteerbaarheid en leesbaarheid daarvan.

Die outeur benadruk dat sy boek bedoel is as ’n alternatief vir swaarder akademiese tekste (p. v). Inderdaad word die feitelike inhoud op die man af en sonder omslagtigheid aangebied. Basiese feite oor die sleutelgebeure in die geskiedenis van die Afrikaner word verskaf. Die teks bied egter meer as ’n blote aframmeling van droë kroniekagtige feite. Die outeur se eiesoortige interpretasie van die feite word vaardig en feitlik onopsigtelik aangebied. In die inleiding word byvoorbeeld ’n paar interessante hipoteses gestel (p. v-vi). Terminologiese verskille tussen historici, byvoorbeeld oor die naam van die oorlog van 1899 tot 1902 (p. 109), word glashelder verduidelik.

Soos in enige seleksie van historiese gegewens kan hier ook enkele weglatings aangedui word. Daar word byvoorbeeld baie min geskryf oor die impak van verstedeliking op die Afrikaner in die twintigste eeu, asook oor klasseverskille in die stad en op die platteland (hoofstuk 7). Daar is ook nie veel oor die rol van die Afrikaanse kerke en ’n organisasie soos die Afrikaner-Broederbond in die apartheidsera nie (hoofstuk 8). Die belangrike rol van die Afrikaanse perswese kom ook nie heeltemal tot sy reg nie (hoofstuk 9). Hoewel die uitdruklike doel is om ’n oorsig van die geskiedenis eerder as diepgaande ontledings te bied, is sekere afdelings myns insiens te oorsigtelik. So byvoorbeeld word net twee kort paragrawe gewy aan die gevolge van die Anglo-Boereoorlog (p. 135) en slegs vier reëls aan die impak van apartheid op die Afrikaner self (p. 196). Ek meen ook nie die blote opgawe van ’n “lang lys” name van Afrikaanse skrywers (p. 203) en ander soortgelyke lyste in die teks, is besonder sinvol nie.

Die taal en styl is vloeiend en leesbaar. Duidelik is ’n gesoute geskiedskrywer aan die woord. Dat daar geen voetnote is nie, is in hierdie geval heeltemal regverdigbaar, omdat dit die teks nog meer lesersvriendelik maak.

Voldoen die boek aan ’n behoefte en slaag dit uiteindelik in sy doel? Hierop kan positief geantwoord word. Daar is onteenseglik ’n behoefte aan ’n opgedateerde oorsigtelike werk oor die geskiedenis van die Afrikaner, veral vir die jong geslag Afrikaners wat nie meer in die skool en by die huis veel inligting hieroor kry nie. Hierdie boek is inderdaad meer toeganklik en bekostigbaar vir hierdie teikengroep as enige ander teks wat tans in die handel beskikbaar is.

Vir jonger lesers, maar ook vir almal wat Afrikaans kan lees, verskaf hierdie boek ’n handige naslaanwerk vir vinnige verwysing. Veral die alfabetiese register aan die einde is besonder gerieflik om vinnig inligting oor persone en gebeure uit die Afrikanergeskiedenis te bekom.

’n Mens wonder hoeveel jongmense nog werklik geskiedenisboeke lees. Moontlik sal dit loon om aan die internet- en selfoongeslag van vandag hierdie waardevolle gegewens oor die Afrikanergeskiedenis in ’n elektroniese formaat beskikbaar te stel.